

V rozhovore s Jurajom Hipšom a Petrom Bednárom sa dozvieme, ako si lídra predstavujú dvadsiatnici.

Prečítajte si, ako sme oslávili Deň učiteľov v Elektrárni Piešťany.

Energy Hack 2017 bol plný kreatívnych a inovatívnych riešení.

Zamestnanci ZSE sa zúčastnia ďalších dobrovoľníckych aktivít.

Už tradične na Pohodu prinesieme svetlo, energiu aj diskusie.

NOVINKY

písané ceruzkou

O mravoch, reforme školstva a význame prestávok

Editoriál Petra Bednára, správcu Nadácie ZSE

„Dobry mrav jest ustavična žadosť dobre žiti a tá se má s obyčejem dobrým upevniti,“ napísal pred vyše dvestopäťde-

siatimi rokmi Hugolín Gavlovič vo svojom najznámejšom diele Valaská škola mravův stodola. Mám pocit, že v prebiehajúcej diskusii o reforme školstva, žiaľ, nenájdeme veľa prejavov dobrých mravov ani dobrých obyčajov. Tí, čo učenie v živote neskúsili, majú tendenciu kričať, že učiteľia sa majú dobre, lebo v práci sú krátko a majú navyše dva mesiace prázdnin. Učiteľia žiadajú väčšie mzdy a menej byrokracie, rodičia zas školy, ktoré ich deti lepšie pri-

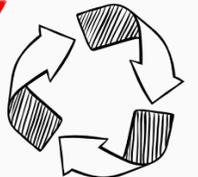
pravia na život a nebudú ich zaťažovať zbytočnými informáciami, ktoré žiaci reálne nevyužívajú. Zamestnávateľia chcú lepšie prepojenie vzdelávania s praxou. Všetci majú (svoju) pravdu. Verejná diskusia je plná emócií, faktov a argumentov je poskromne. Čo je horšie, jednotlivé tábory sa často nesnažia pochopiť argumenty druhej strany, nepočúvajú a nehľadajú spoločné riešenie. Mój osobný názor je, že zmena systému, či už ju nazveme reforma, alebo

inak, nemôže prebehnúť výlučne centrálne od zeleného stola. Štát môže a musí nastaviť pravidlá, ich uplatňovanie v praxi bude však závisieť od konkrétnych ľudí – učiteľov, riaditeľov, štátnych úradníkov. Práve preto u nás v Nadácii ZSE podporujeme projekt Zelená škola, ktorého ambíciou je „zmena zdola“. Sami žiaci a učiteľia identifikujú veci, ktoré je potrebné vo svojom bezprostrednom okolí meniť tak, aby sa ich škola a komunita,

v ktorej pôsobia, stávala „zelenšou“. Teší nás, že v tomto roku je do programu Zelená škola zapojených vyše tristo škôl, ktoré prinášajú konkrétne mikroprojekty a zlepšenia. Ešte viac nás však teší, že zo Zelené školy vychádzajú žiaci, ktorí majú praktickú skúsenosť s prebráním zodpovednosti za svoje správanie. Povedané slovami Hugolína Gavloviča, učia sa základným dobrým mravom a dobrým obyčajom. Verím, že takéto projekty prinesú naše

krajine a planéte generáciu, ktorá sa bude ku svojmu prostrediu a komunite správať zodpovedne, s úctou, istou dávkou pokory a tiež s nadhľadom. A práve ten všetci v tejto tak trochu nervózne dobe potrebujeme. Tému preto zakončíme citátom českého spisovateľa Eduarda Bassa: „Žiaci aj učiteľia majú školu radi, nech hovoria čokoľvek, lebo sú tam prestávky.“ Prečítajte si naše Novinky a urobte si prestávku. Zaslúžite si ju.

Pozývame vás do Elektrárne Piešťany – Centra kreatívnej energie a umenia

Prijmite pozvanie do jedinečného centra pre zážitkové vzdelávanie v oblasti vedy, techniky a umenia. Prostredníctvom interaktívnych inštalácií a expozícií návštevníkom zábavnou formou priblížime fungovanie elektrickej, magnetickej, slnečnej a vodnej energie.

Vedeckým nadšencom sú určené dva formáty – **Vedecká kaviareň** a **Vedecký brloh**. Návštevníci týchto interaktívnych stretnutí sa dozvedia viac o elektrine v ľudskom tele či to, že mozog je najväčší superpočítač na svete. Budú môcť nazrieť aj do riše hmyzu a zvierat,

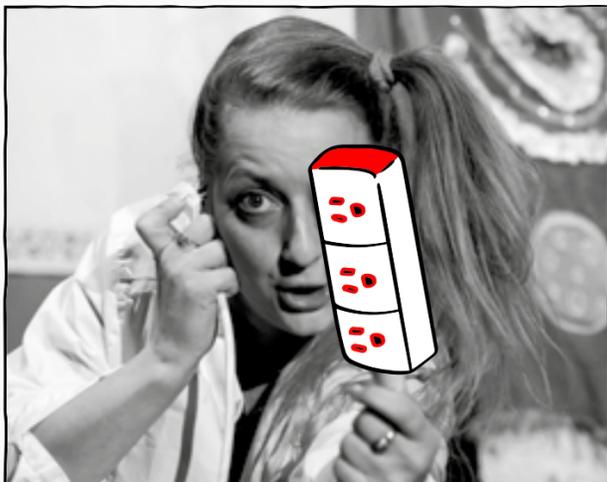
vesmíru a tajov ľudskej DNA. **Vedecký brloh – Kúzelná fyzika**, zábavné stretnutia so svetom vedy určené deťom v školskom veku, počas ktorých si prakticky overia platnosť fyzikálnych zákonov a nahliadnu do sveta chémie a rôznych vynálezov. Interaktív-

na výstava **Trvalé bydlisko Zem** je určená deťom vo veku 5–13 rokov a hrovou formou im vysvetlí princíp recyklácie a opätovného využitia odpadu. Zahrajú si napr. špeciálnu hru, založenú na interaktívnom premietaní animácií na topografický model krajiny. Postavia vlastné

mesto, budú rozhodovať o druhoch dopravy, parkoch aj záhradách. Zistia, aké prírodné zdroje a energie potrebujeme k tomu, aby sme vyrobili škatuľku na džús. Naučia sa viac o zdrojoch a rôznych druhoch energií, ktoré v súčasnosti potrebuje človek k životu.

Prostredníctvom rôznych aktivít si nielen detskí návštevníci môžu otestovať svoje vedomosti o odpade, ktorý produkujeme v domácnostiach, a pokúsiť sa zmenšiť existujúce skládky odpadu.

↑ Divadlo pre všetkých, Na Zemi dobre mi – obľúbený formát pre materské školy a rodiny s deťmi.

Zdroj: Týždeň Text: Anton Vydra a Denisa Gdovinová

Písať facebookové statusy nestačí

Práve prebieha štvrtý ročník Sokratovho inštitútu, ktorý vychováva mladých lídrov. Ale čo vlastne dnes znamená byť lídrom? A ako si lídra predstavujú dnešní dvadsiatnici? Hovoríme s Jurajom Hipšom a Petrom Bednárom.

Bývalý vysokoškolský učiteľ **Juraj Hipš** (vpravo) vedie Sokratov inštitút v lazoch na Zaježovej pri Zvolene. Inštitút aktívne podporuje Nadácia Západoslovenskej energetiky, ktorej správcom je **Peter Bednár**.

Máte za sebou desiatky workshopov s osobnosťami od práva cez ekonomiku až po životné prostredie. Z osemdesiatich študentov ste sa snažili vychovať lídrov a aktívnych ľudí. Zistili ste za ten čas, čo si dvadsiatnici predstavujú pod pojmom lídrom?

Juraj Hipš: Nie je to pre nich práve účtyhodný pojem, sčasti dokonca evokuje nadávku. Málokedy sa stane, že sa niekto z nich sám označí za lídra, dokonca to ani neberú ako pochvalu. Mnohí z nich pritom robia vo svojom regióne výnimočné veci a už dávno sú lídrami. Je to asi spôsobené aj politikou, veď najčastejšie to slovo počujeme

Aj keď budeme mať stovky géniov a komunita nebude akceptovať ich autoritu, nebudú fungovať.

Peter Bednár

v spojení „*líder opozície*“. Snažíme sa preto na slovo líder nabalíť aj iné hodnoty – líder je každý, kto dokáže iných inšpirovať. Zároveň by som však nemal problém s tým, že by som raz videl niekoho z týchto študentov aj na premiérskej stoličke.

Pojem líder je v protiklade k pojmu vodca. Aj v súvislosti so slovenskou mentalitou stojí za to chápať rozdiely medzi týmito pojmami. Ako ich vnímate vy?

Juraj Hipš: Snažíme sa používať čo najmenej anglických slov a nemám rád slovo líder, ale slovo vodca sa dnes spája už s niekym naozaj úplne iným. Znelo by to hrozne, keby som

povedal, že chceme inšpirovať lídru. Rád definujem lídra slovami čínskeho mudrca Lao-c' „*Najlepší vládca je ten, o ktorom krajina nevie.*“ Líder pre mňa nie je ten, kto je stredobodom pozornosti a koho iní adoruju. Sokratov inštitút chce vychovať lídrov, ktorí zapália ostatných aj z úzadia. Egomaniakov máme na Slovensku dosť.

S definíciou tohto slova súvisí aj definícia ľudí okolo neho. Sú to nasledovníci alebo privrženčí?

Juraj Hipš: Dnes sú to followeri.

líder. Nemyslím si, že musí byť kontinuálne aktívny a mať okolo seba stále apoštolov. Môže to byť aj spiaci agent, ktorého okolie rešpektuje.

Juraj Hipš: A ešte toto: ľudia majú neraz pocit, že lídrom musí byť vložený do dielaťa pri narodení. To je obrovský mýtus, lídrom sa človek stáva. Aby však človek začal niečo robiť, potrebuje impulz. Veľa impulzov vzniká vtedy, keď človeka niečo poriadne napáli. Vtedy sa aktívuje a je dobré, ak má zvládnuté

isté schopnosti, ak má kontakty a sieť ľudí, s ktorými môže čosi rozbehnúť. **Ako sa dajú líderské schopnosti naučiť? Dnes nájdeme v knižkectvách množstvo motiváčných bestsellerov**

o tom, ako sa stať dobrým šéfom. Lenže – funguje to?

Juraj Hipš: Ani jednu takúto knihu pre študentov nemáme. Nie je ani povinná, ani odporúčaná, vlastne sa im vyhýbame. To sú iba rýchlokuchárky. Je úplne jedno, koľko hodín denne človek počúva motiváčných spikvorov. Ja vidím to, ako kto svoju víziu dokáže preniesť do reálneho života. Ako záverečnú prácu musia študenti robiť verejnoprospešný mikroprojekt. Práve tam zistia, aké ťažké je pretaviť vzletné idey do reálneho života. Máme na Slovensku tisíce ľudí, ktorí vedia sformulovať krásne myšlienky a napísať ich ako facebookový status. Získajú stovky

lajkov a tým sa to končí. Ceníme si, naopak, konkrétnu prácu našich študentov, napríklad úsilie založiť ovocný sad a starať sa o krajinu.

Peter Bednár: Isté líderské schopnosti sa dajú vštepiť. Keď som sa na študentov pozeral na začiatku roka a na konci v stane na Pohode, kde rozprávali o svojich projektoch, bolo to ako „nebe a dudy“. Pochybujem, že im Juraj Hipš nadiktoval lídrom. No dokázali prevziať zodpovednosť nad projektom, o ktorom na začiatku pochybovali. Na Pohode ho však prezentovali šarmantným a humorovým spôsobom.

Číže veľký problém pri vytváraní lídrov z mladých ľudí je aj v tom, že svoje aktivity nedotiahnu do konca a oštvávajú pri sledovaní TedX a písaní facebookových statusov? Chýba im pracovitnosť?

Juraj Hipš: Na prijímacích pohovoroch vieme rýchlo zistiť, či je človek aj ochotný pracovať, vyjsť zo svojej komfortnej zóny a robiť niečo navyše. Ak vysokoškolský študent povie, že iba študuje a nerobí nič navyše, šanca na prijatie nie je veľká. Medzi mladými ľuďmi je dnes pre

mňa nepochopiteľná móda prokrastinácie. Študenti nám dokážu sofistikovane vysvetliť, ako vedú byť aktívni a zároveň prokrastinovať. U mňa sa tento pojem rovná lenivosti, len to lepšie znie.

Peter Bednár: A okrem pracovitosti a schopnosti je to takisto o učení sa hodnotám. Tie sa pre mňa na Zaježovej začínajú tri-viálnou vecou – keď vchádzam dovnútra, vyzujem sa. Víkendové workshopy na Sokratovom inštitúte nie sú len o tom, že tri dni počúvam o ideách, ale aj o tom, ako sa starám o seba, o iných a či dokážem tolerantne diskutovať.

Skutočný charakter človeka sa často ukáže vtedy, keď dostane vysokú funkciu alebo zodpovednosť za iných. Súhlasíte?

Juraj Hipš: Politici často hovoria o tom, že nie sú skorumpovateľní, lebo si už zarobili peniaze a nepotrebujú ďalšie. No práve moc je oveľa väčším pokušením než peniaze. Je nesmierne ťažké udržať si na výslni zdravú predstavu o realite. Preto je dobré mať okolo seba blízkych ľudí, ktorí vás dokážu dať rýchlo do poriadku. Je šťastím mať manželku a deti, ktoré vám rýchlo vysvetlia, čo je realita. Moje adolescentné deti mi napríklad pravidelne hovoria, ako ma vnímajú. Znova sa dostávame k tomu, že líder potrebuje mať okolo seba ľudí, ktorí sa mu neboja hovoriť pravdu a on je ochotný učiť sa od nich.

Máme takých lídrov na Slovensku? Nielen v politike, ale aj vo verejnej sfére? Alebo skôr hovoríme o kríze lídru?

Peter Bednár: Po prvé, kráľa robí dvor. Aj keď budeme mať stovky géniov a komunita nebude akceptovať ich autoritu, nebudú fungovať. Na slovenskom Facebooku je jedinou autoritou azda len Milan Lasica. Pri rozmýšľaní nad absenciou lídrov sa treba pozrieť aj na dopyt. Po druhé, nemáme ani intelektuálnu tradíciu. U nás sa nededia knižnice, ale majetky. Nemali sme mestskú inteligenciu ani pred 150 rokmi, nemali sme históriu záujmu o verejný priestor. Kríza lídru ma teda neprevkvaňuje, preto sa radšej zameriavam na Sokratov inštitút a výchovu nových lídrov.

Juraj Hipš: Podľa mňa spočíva kríza našich elit aj v tom, že ak človek počúva, ako niekto diskutuje, tak sa nesmierne hanbí. Sú arrogantní a často nemajú úctu voči oponentovi. Aj Sokrates viedol svojich žiakov k tomu, aby kladli otázky, spo-

ve seba túžbu pýtať sa. Neustále otázky však autority znevôzňujú a v našich školách často nie sú učiteľia ochotní pripustiť, že niečo nevedia. Preto sa musím znova obrátiť na Sokrata. Veta „*Viem, že nič neviem*“ je nevyhnutná štartovacia pozícia pre dobrého lídra. Na poslednom workshope sme diskutovali s vedúcou Centra právnej pomoci Evou Kovačecovou a so sudcom Špecializovaného súdu Jánom Hrubalom a študenti sa skvelo pýtali. Keď Jano Hrubala povedal „*To je skvelá otázka,*“ bol to pre mňa balzam na dušu. **Peter Bednár:** Jedinečnosť Sokratovho inštitútu je ešte jedna – regionálnosť. Niekedy mám dojem, že ak hovoríme o lídroch, tak sú väčšinou v Bratislave. A keď majú problém, spravia cestovné výjazdy a strávia v regióne pol dňa. Autority však musia byť lokálne. To pritom nemusí byť iba intelektuál, ale človek, ktorý pestuje staré odrody jablka alebo chodí čistiť les. Taká autorita má hodnotu a potenciál v krízovej situácii sa zaktivizovať.

Juraj Hipš: Najviac ma teší, keď mi študent napíše – zamestnal som sa v Bardejove alebo zostávam žiť v Prešove. Teraz máme študenta, ktorý odišiel z veľkej korporácie v Londýne a vrátil sa na východné Slovensko. To si zasluží obrovský obdiv.

To je v istom zmysle až misiónárska činnosť. Dostávajú však takito ľudia uznanie, ktoré by povzbudilo aj iných?

Peter Bednár: Nielenže o nich nikto nevie, často nevedia ani oni o sebe navzájom. Máme dlhú tradíciu Matejov Hrebendov, ktorí z krošne rozdávali knihy, umrú a zostane po nich iba legenda. Je tu veľa dobrých vecí, ktoré nie sú zosievované, a preto nedokážu vytvoriť magnetické pole, ktoré by priťahovalo ostatných. Preto je skvelé, že sa to podarilo vytvoriť napríklad knižkectvu Artforum v Banskej Bystrici. Aj sociálne siete budú čoraz silnejšie a geografická roztrieštenosť hrá čím ďalej, tým menšiu úlohu. Číže aj ľudia mimo Bratislavu dokážu mať hlas, ktorý rezonuje.

Kombinácia mladého človeka, ktorý je autoritou v regióne a zároveň je aj rozumným lídrom, je zrejme ideálnym spôsobom, ako zastaviť protidemokratické nálady medzi mladými ľuďmi.

Juraj Hipš: To, čo zvrátil mladých ľudí od volenia Kotlebu, určite nie je hodina dejepisu navyše ani exkurzie do Osvienčimu. No študent, ktorý sa naučil kľásť správne otázky, nepochybne dokáže prekonúť extrémistu. Už pri tretej otázke by ich zahlal tak do kúta, že by bolo každému jasné, že neponúkajú reálne riešenia.

Formulovať otázky nie je ľahké, vyžaduje si to už aj isté skúsenosti a vedomosti. Práve dvadsiatnici majú možnosť naučiť sa kľásť inteligentné otázky. Môžeme to očakávať od sedemnástročných?

Juraj Hipš: Problém nie je vo veku. Zažil som dvoch šestnásťročných študentov z prírodovedného osemročného gymnázia, ktorí sú od piatej triedy vedení k tomu, aby sa pýtali. Videl som, že to ide. V ich otázkach bolo cítiť vášň po poznani. Každý mladý človek má

Oslávili sme Deň učiteľov v Elektrárni Piešťany

Podakovanie všetkým učiteľom zo Zelených škôl, ktorí sú inšpiráciou pre svojich žiakov a okolie.

V programe **Zelená škola** už 12 rokov sledujeme príbehy učiteľov, ktorým sa „*zelená cesta*“ stala životným poslaním. Učiteľov, pre ktorých je učenie viac ako len práca. Učiteľia, ktorí sa stali inšpiráciou nielen pre svojich žiakov a okolie, ale aj pre nás v ZSE. Preto sme ich s vďa-

kou za ich prácu opäť pozvali na kultúrny program „*Zo života Zelených škôl*“ do našej Elektrárne Piešťany. „*Veľa ocenení za vedenie Zelených škôl nemáme. A toto považujem, že niekto na nás myslel a takýmto spôsobom sa poďakoval. Veľmi príjemná atmosféra, vynikajúci hostia,*

teda ako sa koordinátori Zelených škôl cítia, keď to zazijú. Environmentálnu výchovu som učila 2 roky a bola to pre mňa náročná. Ale veľa ma to naučilo, veľa pokory voči učiteľom – čo všetko musia robiť a ako s tým pracovať.“

„**Učiteľ je pre nás, teda aspoň v našej škole, niečo ako kamarát, niekto, komu sa môžeme zdôveriť, môžeme mu veriť a môže byť pre nás inšpiráciou**“

Lea Bacharová, žiačka, Škola u Filipa, Banská Bystrica

Stand up komik Tomáš Hudák pobavil vystúpením na tému školstvo.

Viac ako 200 učiteľov z celého Slovenska zaplnilo Elektrárnu do posledného miesta.

Zelená škola

je výchovno-vzdelávací program určený pre materské, základné a stredné školy, ktoré chcú zmeniť seba a svoje okolie. Cieľom programu, v ktorom je ZSE generálnym partnerom, je podpora školských komunit, kde si ich členovia vyskúšajú čaro i nástrahy spolupráce v oblasti environmentálnej výchovy.

O zábavu sa postarali Cigánski diabli.

V podporovaní Sokratovho inštitútu, ktorý vzdeláva lídrov ďalšej generácie, vidíme **zmysel**.

Milujeme vzdelávanie každým voltom

www.skupinazse.sk/csr

Video z oslavy Dňa učiteľov si môžete pozrieť na bit.ly/Den_ucitelov

24 hodín, 11 tímov a 17 inovatívnych riešení. Taký bol EnergyHack 2017

Víkend 27. - 28. januára bol síce vyčerpávajúci, ale stál za to. Stretli sa na ňom nadšenci big and open dát, dobrého funkčného dizajnu a developmentu mobilných a web aplikácií, aby sa v tímoch pokúsili vytvoriť najlepšiu a user friendly aplikáciu pre spotrebiteľov energie. Nechýbali medzi nimi ani inovatívni a kreatívni ľudia z radov zamestnancov našej spoločnosti.

Hackathon pripravila spoločnosť Západoslovenská distribučná spolu s medzinárodnou platformou Impact HUB Bratislava a bola to prvá výzva tohto typu a rozsahu na slovenskom energetickom trhu. Spolu sa predviedlo 11 tímov a 17 skvelých návrhov na obe výzvy.

Základná výzva pre všetky tímy niesla názov **Analýza a optimalizácia spotreby elektrickej**

energie. Výstupom tejto výzvy mal byť funkčný prototyp mobilnej aplikácie optimalizujúcej spotrebu energie jednotlivým zákazníkom vďaka skorému informovaniu o bližiacom sa prečerpaní či možnostiach výhodnejších taríf pre dané podmienky klienta.

Druhá, bonusová výzva bola o niečo viac vizionárska. Jej cieľom bolo vytvorenie aplikácie, ktorá má pomôcť zvýšiť podiel obnoviteľných zdrojov na celkovej

spotrebe energie. Zároveň má vďaka šikovným funkciám motivovať ľudí šetriť nielen svoju spotrebu, ale vhodnými spôsobmi aj naše prostredie. S prvou výzvou návrhu user-friendly mobilnej aplikácie, ktorá vie realtime - push notifikáciami - a rozšírenou funkcionalitou ovplyvniť energetické správanie, ako aj spotrebu klienta, sa najlepšie popasoval tím v zložení Peter a Zuzana Paulisovci, Jakub Košarišan

a Michal Grossmann. Hodnotiacimi kritériami pre túto úlohu boli UX design, funkcionalita a aplikovateľnosť. Tím zabolal najmä vďaka kvalitnému zrealizovaniu UX rozhrania a komplexnej analýze mesačného fakturačného systému, ktorý navrhoval užívateľovi najvhodnejšiu alternatívu a ukazoval na možnosť eliminácie prípadných pokút z neefektívneho či nadmerného využívania energie. Spotrebiteľ by

vďaka navrhovanej aplikácii videl, ako dokáže optimalizovať svoju spotrebu, koľko dokáže ušetriť a aké kroky sú k tomu potrebné. Víťazom druhej výzvy zameranej na zvýšenie podielu obnoviteľných zdrojov na celkovej spotrebe energie sa stal tím 9 v zložení Michal Koniček, Matúš Seidl, Pavol Goliaš a Dávid Grúnvaldský. Tím navrhol zaujímavé riešenie, ako efektívne využiť dostupné dáta na lepšie

a komplexnejšie informovanie klientov ohľadom vhodnosti fotovoltiky na základe reálnej spotreby. Tiež im pomáha modelovať situácie ohľadom investičnej náročnosti a návrhových zdrojov. Spotrebiteľ sa tak vie lepšie rozhodnúť, čo je pre neho najvhodnejšie na základe dát, ktorým rozumie. Riešenie zaujalo aj možnosť integrácie do mobilnej aplikácie.

Tímy prezentovali 17 skvelých návrhov.

Podujatie hodnotili pozitívne zúčastnené tímy i organizátori. Už teraz sa tešia na druhý ročník.

Reakcie:

1 Branislav Šmidt, Co-founder Impact HUB Bratislava

„Hackathon je formát, ktorý spája študentov, korporátny svet, start-uperov, freelancerov a pod., ľudí, čo vedia niečo ukázať, pracovať s dátami, priniesť inovatívne myšlienky. V rámci takejto spolupráce je napríklad možné za 24 hodín nakódovať mobilnú aplikáciu s funkcionalitou.“

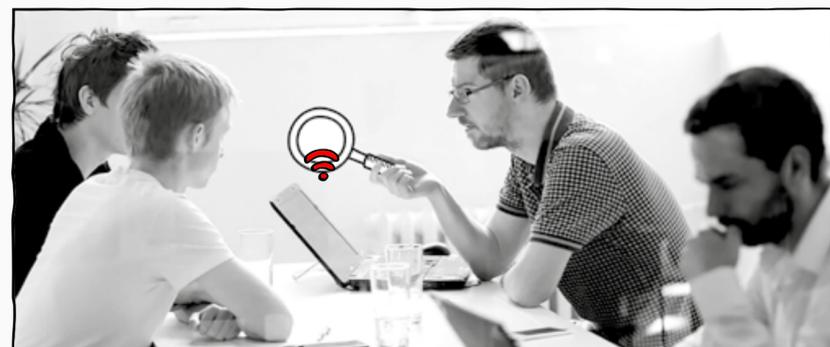
2 Účastníci

Pre nás to bola možnosť vyskúšať si tímovú spoluprácu. Ja som si chcel vyskúšať, čo sa naozaj dá spraviť za 2 dni, lebo som nikdy neskúšal takéto nárazové programovanie. Dáta zo ZSE boli naozaj reálne, to som nečakal.

3 Andrej Juris, predseda predstavenstva ZSD

Hackathon dopadol výborne. Akcia trvala 24 hodín, mali sme tu 11 tímov. Analyzovali dáta zo „smartmetrov“ z tisíc odborných miest. Je to prvý event takéhoto charakteru na Slovensku aj v strednej Európe, keď energetická firma poskytla voľnej komunite startupistov analýzu dát z reálnych meraní reálnych zákazníkov.

Zo skúsenosti vieme, že zákazníci na základe dát na faktúre nevedia upraviť svoju reálnu spotrebu elektrickej energie. Do hackathonu sme šli s cieľom nájsť spôsob, ako tieto dáta zanalyzovať a podať zákazníkom zrozumiteľnou formou. Aby sa na ich základe mohli rozhodnúť, ako majú svoju spotrebu upraviť, aby znížili svoje náklady na elektrinu.

V regiónoch to žilo. Aj vďaka Nadácii ZSE

V júni 2016 vyhlásila Nadácia ZSE nový otvorený grantový program Rozprúdime regióny. Vďaka podpore z tohto programu sa mohlo na západnom Slovensku uskutočniť až 158 podujatí.

Od leta na západe stále prebiehajú kultúrne, spoločenské, športové a iné podujatia, ktoré prinášajú sporenie a zábavu do našich obcí. Podoporené lokálne podujatia prispievajú k utužovaniu medzilidských vzťahov, spájajú generácie, obohacujú komunitný život, prispievajú k rozvoju regionálneho cestovného ruchu a vyzdvihnú význam jednotlivých regiónov. Nadácia ZSE prerozdelená medzi projekty 120 000 eur a pomohla tak pri realizácii projektov a iniciatív, ktoré

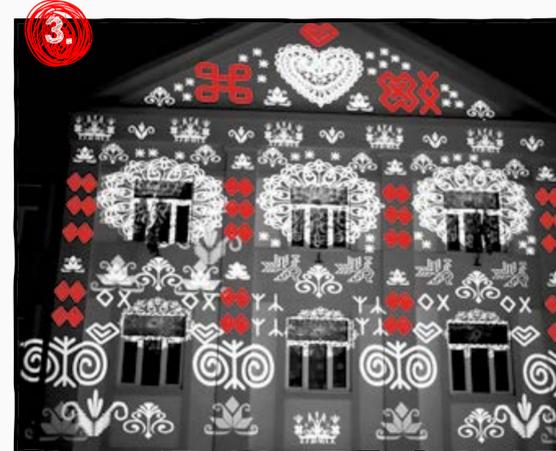
rozprúdili v regiónoch energiu. Spoločne s tisíckami návštevníkov sme sa mohli zúčastniť kultúrnych a športových podujatí, obecných dní, regionálnych festivalov, tradičných jarmokov a hodov či folklórnych slávností. Druhý ročník otvoreného grantového programu Rozprúdime regióny vyhlásila Nadácia ZSE v máji

2017. Ak poznáte vo svojom okolí organizáciu, ktorá pripravuje zaujímavé podujatie, informujte ju o možnosti získania grantu z Nadácie ZSE.

2017. Ak poznáte vo svojom okolí organizáciu, ktorá pripravuje zaujímavé podujatie, informujte ju o možnosti získania grantu z Nadácie ZSE.

2017. Ak poznáte vo svojom okolí organizáciu, ktorá pripravuje zaujímavé podujatie, informujte ju o možnosti získania grantu z Nadácie ZSE.

2017. Ak poznáte vo svojom okolí organizáciu, ktorá pripravuje zaujímavé podujatie, informujte ju o možnosti získania grantu z Nadácie ZSE.

1. Na Myjave sa uskutočnilo tradičné slivkobranie, kde prišli návštevníci osláviť symbol tohto kraja.
2. V Drietomej sa všetci stretli na štefanskom vianočnom futbalovom turnaji.
3. Spojenie tradičného folklórného ducha s moderným umením sa predviedlo v Trenčine na podujatí Folklórne graffiti.
4. Na Jablkových hodoch v Smoleniach sa súťažilo o najlepšiu jablkovú dobrotu.
5. V piešťanskom parku sa stretli fanúšikovia fotografie na festivale kreatívnej fotografie.
6. V Brodskom na festivale si pripomenuli fašiangové obchádzky z minulosti.

Hviezdna obloha v Bratislave aj expozícia kláštora na Zobore

Nadácia ZSE aj tento rok vyhlásila zamestnanecký grantový program, ktorý je zameraný na podporu dobrovoľníckych aktivít zamestnancov skupiny ZSE. A aj v tomto roku sa podporili projekty, v ktorých sú naši zamestnanci aktívne zapojení.

ZÁCHRANA HISTORICKÉHO DEDIČTVA NA ZOBORE

Náš kolega Ivan Janček z Nitry sa rozhodol pomôcť pri vybudovaní zážitkovej expozície kláštora na Zobore. „Projekt obnovy Zoborského kláštora je známy a medzi verejnosťou podporovaný. Ide o záchranu historického dedičstva, o ktoré dlho nemal nikto záujem.“

Expozícia deťom predstaví našu históriu. Pod Zoborom sa nachádzajú ruiny prvého bene-

diktinského kláštora v stredovýchodnej Európe, ktorý vznikol v 9. storočí a stal sa centrom náboženského, verejného a kultúrneho diania. Bola tu prvá škola, nemocnica a lekáreň na území Slovenska.

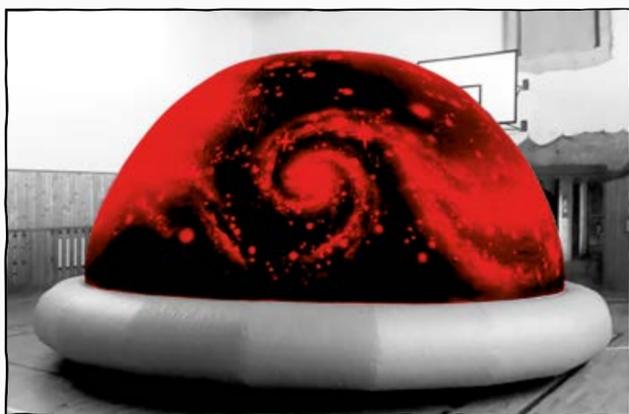
Pomocou interaktívnych prvkov sa zážitkovou formou predstaví návštevníkom kláštor vo svojej podobe z obdobia okolo roku 1000.

OBNOVA NÁUČNÉHO VČELÁRSKEHO CHODNÍKA

Vďaka zamestnaneckému grantovému programu sa tiež v Nitre obnoví náučný včelársky chodník. Na realizácii projektu sa podieľa aj náš kolega, aktívny včelár, Ivan Žák. „Ako včelári si klademe za povinnosť robiť osvetu o chove včiel a histórii včelárstva na Slovensku. Chceme ľuďom priblížiť a zoznámiť ich s chovom včiel, prečo začať včelárstvom, aký je prínos včiel pre nás

všetkých, zvýšiť záujem u mladých ľudí o chov včiel a najmä tak pokračovať.“ Náučný včelársky chodník sa nachádza vo včelárskom skanzene v areáli Agrokomplexu v Nitre a nájdete v ňom rôzne typy historických včelínov z 19. až 20. storočia, z rôznych kútov Slovenska. Areál návštevníkom približuje históriu včelárstva na Slovensku.

MOBILNÉ DIGITÁLNE PLANETÁRIUM V ŠKOLE

Bratislava je jediné hlavné mesto v Európskej únii, ktoré nemá vlastné planetárium. Svetlá mesta nedovoľujú hviezdám na nočnej oblohe zažiariť. Aby deti v meste neboli ochudobnené o tento zážitok, do školy im privedú mobilné digitálne planetárium. Toto planetárium je astronomický simulátor hviezdnej oblohy, ktorý vizualizuje hviezdnu oblohu,

východy a západy Slnka, Mesiaca či pohyby planét. S myšlienkou doviezť deťom hviezdy prišla naša kolegyňa Alena Gašpariková, podľa ktorej: „Ak na vlastnej koži zažijeme niečo zaujímavé, vytvorí nám to skutočné spomienky, ktoré pretrvávajú omnoho dlhšie ako len nameromované vedomosti.“

Vzácné orliaky moriské zaujali takmer dvesto milovníkov prírody

Láska môže mať viacero podôb. Pre milovníkov prírody sme v spolupráci s Ochranou dravcov na Slovensku pripravili zaujímavú exkurziu, na ktorej mohli pozorovať majestátne orliaky moriské.

Tí, ktorých neodradilo chladné februárové počasie, sa dočkali týchto najväčších dravých vtákov hniezdiacich na Slovensku. Exkurzia sa konala na Hrušovskej zdrži, ktorá je súčasťou Chráneného vtáčieho územia Dunajské luh. Orliak moriský dosahuje rozpätie krídel takmer 2,5 m a samica môže vážiť až 8 kg. Pre svoju veľkosť býva nazývaný aj „lietajúce dvere“. V zime sa jeho počty u nás zvyšujú, pretože sa tu objavujú jedince zo severu – z Estónska, Fínska (až z oblasti Laponska – vo vzdialenosti viac ako 2 000 km) a Poľska. „Mrazivé dni sú pre nich časom, keď si hľadajú partnerov a vyberajú lokality, v týchto dňoch už prebieha hniezdenie,“ hovorí Lucia Deutschová z Ochrany dravcov na Slovensku.

Územie Dunajských luhov je miestom, kde historicky hniezdi najvyšší počet párov orliaka na Slovensku – v posled-

ných rokoch je to 5 – 6 párov. Je tu i jeho pravidelné zimovisko. Dunaj málokedy zamrzne, a tak poskytuje dostatok potravných zdrojov pre množstvo druhov aj v tomto období. Orliak na Slovensku hniezil len do roku 1964 a potom až od roku 1998. Príčinou, prečo z nášho územia vymizol až na 34 rokov, môže byť prenasledovanie (odstrel, vyberanie hniezd) či chemické znečistenie prostredia v 50. až 70. rokoch 20. storočia.

Akciu sme zorganizovali s našim partnerom Ochrana dravcov na Slovensku. S touto organizáciou dlhé roky spolupracujeme a realizujeme viaceré aktivity na zvyšovanie bezpečnosti elektrických vedení. Práve Dunajské luhy sú jedným z území, kde inštalujeme v rámci projektu LIFE Energia prvky pre zvýšenie viditeľnosti elektrických vedení na ochranu vtáctva pred nárazmi.

Profil: Ochrana dravcov na Slovensku

Ochrana dravcov na Slovensku je mimovládna organizácia – občianske združenie, ktoré sa venuje výskumu a ochrane voľne žijúcich dravých vtákov a sov. Združuje záujemcov o ochranu a výskum dravcov, vzdeláva svojich členov a ve-

rejnoscť, ochraňuje vtáctvo vo voľnej prírode s pôsobnosťou v rámci celého Slovenska. Skupinu pre výskum a ochranu dravcov a sov (SVODAS) založil v roku 1975 jeden z najvýznamnejších ornitológov na Slovensku Mgr. Štefan Danko. Od roku

2004 vystupuje organizácia pod názvom Ochrana dravcov na Slovensku (RPS), pričom skratka organizácie vychádza z anglického názvu – Raptor Protection of Slovakia. RPS v súčasnosti združuje vyše 150 členov a sympatizantov z celého Slo-

venska, medzi ktorými sú profesionálni i dobrovoľní ochrancovia prírody, odborníci i aktívni a nadaní študenti vysokých škôl s prirodzeným zameraním.

Blížšie informácie:

www.lifeenergia.sk
www.dravce.sk
www.skupinazse.sk

O ZAMESTNANECKOM PROGRAME

Dobrovoľníci z radov zamestnancov skupiny ZSE sa už 13. rok angažujú v projektoch, ktorými zveľaďujú prostredie, v ktorom žijú. V tomto roku sa v programe podporilo 139 projektov zamestnancov. Finančne a tiež aj dobrovoľníckou prácou sa podporia vzdelávacie zariadenia, športové ihriská, neziskové organizácie alebo športové kluby v západoslovenskom regió-

ne. Naši zamestnanci sú takisto ochotní prispievať do rôznych zbierok pre neziskové organizácie či pomáhajú so skautmi „odklínať“ hrady. Podporujú tak komunitu, v ktorej pôsobíme, a reprezentujú skupinu ZSE ako spoločensky zodpovednú firmu. Celková suma investovaná do podpory dobrovoľníctva bola za 13 rokov viac ako 940 000 eur.

POMÁHAME AJ INAK

Okrem toho, že naši zamestnanci pravidelne darujú krv, niektorí sa rozhodli zapojiť aj do iniciatívy, ktorú sme pripravili v spolupráci s Národným registrom darcov kostnej drene. Pojem leukémia asi netreba nikomu zvlášť predstavovať.

Málokto už však asi vie, že:

- celosvetovo leukémiu niekomu diagnostikujú každých 35 sekúnd.
- Na Slovensku každoročne ochoreje asi 600 ľudí,

- vhodného darcu v rodine nájde ani nie 1/3 pacientov,
- každý siedmy pacient s leukémiou hľadá vhodného darcu márne.

Národný register darcov kostnej drene zabezpečuje vyhľadávanie darcov krvotvorných buniek pre pacientov na Slovensku aj v zahraničí. Je napojený na medzinárodnú sieť registrov celého sveta a v prípade potreby je

tak schopný nájsť darcu medzi 29,5 milióna dobrovoľníkov. Vďaka našim zamestnancom sa register podarilo rozšíriť o ďalších potenciálnych darcov, ktorí môžu niekomu zachrániť život.

Pohodu rozsvietime aj tento rok

Tohtoročný Festival Pohoda sa blíži a my sme radi, že sa na nej opäť stretne. Už tradične na Pohodu prinesieme svetlo, energiu aj diskusie. Spolu s partnerskou organizáciou Živica ponúkneme v diskusnom stane zaujímavé pohľady na témy vzdelávania a životného prostredia.

Diskusný stan Živica powered by ZSE bude praktickým príkladom alternatívy v oblasti energetiky. Vďaka vlastnej prenosnej solárnej elektrárni bude stan úplne energeticky nezávislý. Touto spoluprácou potvrdzujeme náš zodpovedný prístup k životnému prostrediu a aktívnemu využívaniu obnoviteľných zdrojov energie. Elektrárňou vyrobí za jeden deň 120 kWh elektriny, čo predstavuje napríklad celkovú spotrebu 20 domácností, resp. spotrebu na svietenie v 120 domácnostiach. Dokáže tiež

zabezpečiť úplnú spotrebu 2 škôl či pokryť spotrebu na svietenie v 12 školách. Vyrobene množstvo elektriny vysvieti 3 priemerné obce na západnom Slovensku. Takáto výroba elektriny je výrazne šetrná aj voči životnému prostrediu. Ak berieme do úvahy podmienky energetického mixu elektriny vyrobenej na Slovensku, usporí 30 kg CO₂, v porovnaní s energetickým mixom výroby elektriny vo všetkých krajinách EÚ až 55 kg CO₂. Ušetrí 156 kg hneďého uhlia, prípadne 32,4 m³ zemného plynu.

Ak sa chystáte na Pohodu, nezabudnite navštíviť stan Živice powered by ZSE. Radi vás privítame.

Posvietime na Pohodu

Naše solárne lampy sa už stávajú festivalovou klasikou a k lepšej orientácii na Pohode pomôžu aj tento rok. Lampy využívajú energiu zo slnka, ktorá sa v priebehu dňa ukladá do akumulátora a po zotmení LED lampy osvetľujú runway a všetky dôležité plochy. Takto vyrobená energia stačí napríklad na nabitie 3 000 mobilných telefónov a ušetrí vyše 49 kg emisií CO₂. Okrem samotného svietenia lampy výborne poslúžia ako meeting pointy.

Aký program vás čaká?

Návštevníci diskusného stanu sa môžu tešiť na prednášky, workshopy a diskusie na témy vzdelávania a životného prostredia. Stan ponúkne zaujímavé pohľady na témy školstva, predstaví mladých aktívnych študentov Sokratovho inštitútu, ktorí sa rozhodli meniť svoje okolie. Prinesie tipy na eko kozmetiku, tipy na šetrenie energie a rozbije romantické mýty o eko komunitách. Odprezentujú sa tu aj úspešné inovácie v školstve či ako zvýšiť u žiakov kritické myslenie, aby boli vedení k rozmyšľaniu a menej k mechanickému osvojovaniu si kvanta informácií bez porozumenia. A Erik Baláž všetkých prevedie po divočine.

Prípravený bude aj sprievodný program a chill out zóna, kde budete môcť načerpať energiu.

